

Українська
Миротворча
Школа

«Homo militans»: війна на сході України в оцінках представників добровольчих збройних формувань

Головні результати:

- Початок конфлікту, оцінка подій: ОРДЛО схильні описувати ситуацію, як інспіровану «третіми силами» (передусім протистоянням США, Європи та Росії, в якому Україні відведена пасивна роль об'єкту чи жертви глобальних політичних зрушень). З точки зору проукраїнських добровольців: події подаються як інспіровані Росією, їх підготовка характеризується тривалістю та продуманістю. По-друге, акцент робиться на ролі регіонального олігархату та його невдалій боротьбі за власну «вотчину». По-третє, події пояснюються специфікою способу життя та ментальності місцевого населення. Такий погляд на учасників конфлікту ускладнює організацію переговорного процесу, оскільки суттєво різняться бачення кола учасників.
- Певну неготовність до переговорів засвідчує «об'єктна» позиція безпосередніх учасників конфлікту, які в силу об'єктивізації своєї ролі в конфлікті, подають себе як «жертв обставин» та не усвідомлюють себе як потенційних акторів примирення.
- Конфлікт розглядається як довготривалий, в якому очікується ще 2-5 роки активної фази війни, та від 10 до 25 років повільного та нелегкого виходу з конфлікту. Зберігається високий рівень взаємних претензій та умов, які мають бути виконані до початку переговорного процесу. Спостерігається взаємне перекладання відповідальності за недотримання умов. Остаточне примирення бачиться не раніше наступного покоління, що не буде мати «прямих» безпосередніх втрат та буде здатне до осмислення цих подій в якості «стороннього» спостерігача. Таке сприйняття часу виходу з конфлікту засвідчує те, що конфлікт перебуває на тій стадії, коли у конфліктуючих сторін ще не з'явилося відчуття того, що примирення є більш вигідним, ніж продовження протистояння. Ускладнює ситуацію зазначена вище «об'єктність» респондентів – розв'язання конфлікту не розглядається як щось, що залежить від їх можливостей та волі.
- В контексті поточних подій бачимо відривання «слов'янського» та «ностальгійно-радянського» проектів від політичного українського проекту і вписування їх у російські моделі (РФ, сучасні версії відновленого СРСР, «панславистські» конструкти).
- Геополітичні конструкти, з якими співвідносять свої території: у респондентів з ОРДЛО зустрічаємо широкий спектр уявних просторів - це і Радянський Союз, і Росія, і Новоросія, і Малоросія, і «Юго-Восток». З них тільки Росія є реально існуючим утворенням з визначеними кордонами. Апеляція до конструкту «наша земля» як до основного об'єкту конфлікту (без прив'язки до визначених кордонів), ускладнює переговорний процес, оскільки передбачає розв'язання конфлікту шляхом опанування окресленою територією.
- Проблема адаптації до мирного життя (універсальна): втрата звичного кола спілкування, соціальна ізоляція (втрачають інтерес до життя звичайних людей, що не мають такого ж ексклюзивного досвіду) (*сильніше виражено для ОРДЛО*); важкі психологічні стани («дорогі» психологи не доступні, «дешеві» – завдають більше шкоди; відсутність інформаційних містків між професійними психологами-волонтерами та їх потенційними клієнтами). Відчуття відсутності моральної компенсації з боку населення (в

суспільстві спостерігається різне ставлення до добровольчих військових утворень та їх діяльності, колишні військовослужбовці зіштовхуються з усім розмаїттям реакцій, та часто почуваються недооціненими).

- Проблеми з працевлаштуванням: побоювання з боку працедавців з приводу психічних станів та нелояльності; небажання колишніх добровольців працювати у стандартних вертикальних структурах, підкорятися керівництву (схильність бачити себе у підприємницькій діяльності) (*Потреби: бізнес-інкубатори, сприятливий клімат для розвитку підприємництва*);

- Проблеми з працевлаштуванням призводять до виокремлення невеликої частини вояків, які або маргіналізуються, або повертаються на війну (яку розглядають як версію працевлаштування). Ця тенденція характерна для добровольців з обох боків, але сильніше вираженою є з боку ОРДЛО.

- Досить високий рівень готовності до мобілізації для участі у протестних акціях: більшість з добровольців наголошувала на необхідності дотримання легальних форм протесту, однак у переліку можливих заходів частиною опитаних наводяться форми політичної діяльності, що виходять поза межі конвенційних дій. Готовність до протестної мобілізації може бути каналізованою через залучення добровольців до локальних активістських груп, спрямованих на вирішення соціальних проблем чи зміни локального мікро-середовища. У разі, якщо потенціал воюючих не буде переспрямований у «мирне русло», можемо очікувати в тому числі й небезпечні вектори самореалізації.

- Проблема перерозподілу права на насильство та повернення рамок законності: частина учасників добровольчих військових об'єднань визнають, що вони вже відіграли свою роль та потребують переформатування (проблема “виходу” з проекту), частина не сприймає переслідування державою добровольців, що скоїли злочини (відчуття “використаності” та незадоволення відсутністю компенсації, образа на владу). Серед проукраїнських добровольців спостерігаємо готовність загинути за державу чи націю і одночасно досить сильний рівень недовіри до правлячої політичної еліти, яка позиціонується як некомпетентна і корумпована.

- Бачення перспектив власної участі у війні: Проукраїнські військові формування: майбутню перспективу оцінюють в категоріях захисту своєї землі та не планують продовжувати військову кар'єру; добровольці ОРДЛО: виявляють готовність до продовження подібної діяльності в інших “гарячих точках”, планують надати допомогу “братнім народам”, що не хочуть бути в складі України та хочуть будувати Новоросію.

У листопаді 2015 – лютому 2016 р. Українська миротворча школа за фінансового сприяння Британського посольства в Україні провела дослідження “Ното militants”. Дане дослідження ґрунтується на аналізі нарративних матеріалів 58 глибинних інтерв'ю (22 – інтерв'ю з учасниками добровільних збройних формувань ОРДЛО; 36 – інтерв'ю з учасниками проукраїнських добровільних збройних формувань). Варто наголосити на тому, що йдеться передусім про акцентувану частину учасників воєнних дій – тобто про тих, хто обрав добровольчі військові угруповання як форму виявлення свого ставлення до ситуації.

Опитані представляють практично всю територію України (Донецьк, Луганськ, Кіровоград, Добропілля, Артемівськ, Львів, Вінниця, Маріуполь, Миколаїв, Київ, Житомир, Стрий, Макіївка, Севастополь, декілька сіл Львівської та Кіровоградської області; респонденти з окупованих районів Донецької та Луганської області (ОРДЛО) представлені мешканцями Донецька, Луганська, Макіївки, Горлівки, Севастополя, а також низки російських міст та є громадянами Росії). Категорії опитаних: добровільні воєнні формування окупованих районів Донецької та Луганської області; ОРДЛ; місцева територіальна охорона (Україна / ОРДЛО); українські добровольчі батальйони; Українські добровольці, що пішли служити в регулярну армію; волонтери, що працюють безпосередньо в зоні АТО (Україна / ОРДЛО); поранені, інваліди (Україна / ОРДЛО); військові - громадяни Росії; самооборона м. Добропілля (кейс).